

ZAGADNIENIA ORGANIZACJI PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ W GOSPODARSTWACH INDYWIDUALNYCH W SUDETACH

Władysław Świdziński

Akademia Rolnicza we Wrocławiu

Współczesne warunki społeczne i ekonomiczne dają młodym ludziom możliwość wyboru rodzaju pracy. Przyczynia się to do odchodzenia dzieci rolników indywidualnych do innych zawodów, nie stawiających tak ciężkich pod względem wysiłku fizycznego i długości dnia pracy wymagań dla uzyskania 1 złotego wynagrodzenia. Te ujemne strony pracy w rolnictwie są usuwane przez wprowadzanie urządzeń mechanicznych, zmniejszających pracę fizyczną człowieka i jednocześnie skracających czas potrzebny dla wykonania określonej czynności. Zastosowanie urządzeń mechanicznych jest ekonomicznie uzasadnione w gospodarstwach o odpowiedniej wielkości. Stąd mechanizacja pracy wywołuje konieczność zwiększania obszaru gospodarstw. Dotyczy to szczególnie terenów o wysokim udziale łąk i pastwisk w strukturze użytków rolnych (44⁰/₀ w strukturze użytków rolnych gospodarstw indywidualnych w Sudetach), ponieważ urządzenia mechaniczne w chowie zwierząt muszą być na stałe zlokalizowane w gospodarstwie, nie mogą być uzyskiwane w drodze zakupu usług, zatem są tym droższe w użytkowaniu, im mniejsze rozmiary ma produkcja.

W sudeckim rejonie górskim gospodarstwa poniżej 7 ha stanowią około 74⁰/₀ i zajmują około 40⁰/₀ użytków rolnych gospodarstw indywidualnych. Częściowo są to gospodarstwa jedynie z nazwy, faktycznie zaś siedziby ludzi, zatrudnionych głównie gdzie indziej. Również i tam prowadzona jest produkcja zwierzęca, ale nie w ramach jakiegoś względnie stałego układu organizacyjnego, a zaimprovizowana, podjęta nieraz dla jednorazowego wykorzystania pomyslniej koniunktury. Przy utrzymywaniu pojedynczych sztuk zwierząt, szczególnie opasowych, często daje to opłacalny produkt końcowy właścicielowi, a w przypadku niepowodzenia niedotkliwą stratę. Ze względu na zmienność i niepewność tych przedsięwzięć oraz na małe rozmiary nie można w oparciu o nie bu-

dować planów produkcji, ani opracowywać dla nich ścisłych planów zaopatrzenia w środki produkcji.

Wydaje się, że przyszłościowe są gospodarstwa, w których pracują stale dwie osoby, oprócz gospodyni. Gospodyni, ze względu na obowiązki domowe i wychowawcze, powinna być traktowana jako pracownik gospodarstwa maksimum w 50%. Dwie stałe osoby są konieczne ze względu na możliwość zastępstwa w razie choroby, konieczności wyjazdu w okresie pilnych prac itp. oraz użytkowania zespołu maszyn rolniczych wymagających dwuosobowej obsługi dla osiągnięcia zadowalającej efektywności. W naszych współczesnych warunkach takimi gospodarstwami, generalnie biorąc, są dopiero te, które posiadają powierzchnię powyżej 10 ha.

Materiały podstawowe do niniejszego opracowania zostały zaczerpnięte z ankiet zebranych w 1973 r. z 40 gospodarstw sudeckich w ramach pracy zleconej przez Komitet Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN. Dane te dotyczyły rodzaju uprawianych roślin, wysokości plonów i wydajności mlecznej krów. Zapotrzebowanie siły roboczej w produkcji roślinnej w gospodarstwach indywidualnych przyjęto ze wspomnianych ankiet oraz z dodatkowo zebranych i opracowanych danych przez Sylwestra Wawrzyniaka, Teresę Mazur i Wiesławę Jawor, pt. Orientacyjne normy nakładów siły roboczej i pociągowej dla gospodarstw państwowych i indywidualnych*. Zapotrzebowanie pracy w produkcji zwierzęcej przyjęto w wysokości podanej za Manieckim przez Zygmunta Dowgiałłę, Antoniego Piwowarskiego, pt. Wybór zadań z ekonomiki i organizacji produkcji zwierzęcej**. Ceny produktów i środków produkcji przyjęto według cenników wydanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa dla gospodarstw indywidualnych.

W rozważaniach nad organizacją chowu zwierząt przyjęto następujące podstawowe założenia:

- 1) trwałe użytki zielone muszą być całkowicie wykorzystane na pasze w gospodarstwie;
- 2) uprawy na gruntach ornych przede wszystkim uzupełniają produkcję pasz podstawowych, a dopiero następnie mogą być wykorzystane do wytwarzania produktów roślinnych końcowych (towarowych);
- 3) chów trzody chlewnej jest przetwarzaniem produktów towarowych bądź zakupionych pasz i dlatego nie stanowi organicznej produkcji gospodarstwa, jest gałęzią przetwórczą;
- 4) siła pociągowa gospodarstwa jest wyłącznie mechaniczna.

Specyficzne warunki klimatu górskiego są przyczyną trudności w rozpowszechnianiu chowu owiec wobec braku dostatecznej ilości pogło-

* Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, Rolnictwo XXXII 1975.

** Akademia Rolnicza Szczecin (skrypt) 1973.

wia intensywnych ras, dostosowanych do tych warunków. W okresie najbliższych co najmniej kilkunastu lat głównym gatunkiem zwierząt będzie prawdopodobnie bydło. Dlatego niniejsze rozważania ograniczone zostały do organizacji chowu tego właśnie gatunku zwierząt. W przypadku częściowego przejścia z chowu bydła na chów owiec w latach następnych — w strukturze organizacji gospodarstwa nie zajdą istotne zmiany ze względu na takie samo zapotrzebowanie pasz podstawowych na 1 sztukę dużą obydwóch gatunków zwierząt.

Celem przedstawienia organizacji produkcji zwierzęcej w gospodarstwach indywidualnych opracowano model I o powierzchni 15 ha użytków rolnych i udziale trwałych użytków zielonych w wysokości 35% oraz model II o powierzchni 15 ha użytków rolnych i udziale trwałych użytków zielonych w wysokości 50%. W obydwóch modelach przewiduje się utrzymywanie wyłącznie krów (najbardziej pracochłonny kierunek chowu bydła). Ilość utrzymywanych krów wynosi w obydwu modelach 15 sztuk, tzn. 100 sztuk dużych/100 ha użytków rolnych. Zakłada się kooperację tych gospodarstw z innymi, polegającą na gwarantowanym odbiorze cieląt siedmiodniowych i dostawie jałówek na ocieleniu dla zastąpienia wybrakowanych krów. Gospodarstwem kooperacyjnym jest model III, gdzie utrzymywane są wyłącznie jałówki. Gospodarstwo to kupuje cielęta po odpojeniu siarą i sprzedaje jako jałówki wysokocielne. Obszar użytków rolnych jest taki jak w modelach poprzednich, tj. 15 ha użytków rolnych, a udział trwałych użytków zielonych wynosi 50% użytków rolnych (jak w modelu II). Obsada w sztukach dużych wynosi również około 100 sztuk dużych na 100 ha użytków rolnych i obejmuje w obrocie rocznym 9 jałówek cielnych, 10 jałówek 12-18-miesięcznych, 11 jałówek — 6-12-miesięcznych i 13 jałówek do 6 miesięcy. Przy ocenie poszczególnych gospodarstw modelowych wyniki finansowe ujęto w postaci dochodu specjalnego, będącego różnicą między wartością produkcji końcowej brutto a kosztami specjalnymi, na które składają się koszty użycia własnej siły pociągowej i maszyn rolniczych (w wysokości podanej w cenniku usług spółdzielni kółek rolniczych), koszty nasion, nawozów mineralnych i środków ochrony roślin, koszty pasz kupnych i zakupionych zwierząt.

We wszystkich modelach przyjęto jednostkowe plony roślin z 1 ha:

trwałe użytki zielone	— 300 q
koniczyna	— 350 q
buraki pastewne	— 500 q
poplon-żyto	— 200 q
pszenica i jęczmień	— 30 q
ziemniaki	— 200 q
rzepak	— 20 q

Tabela 1

Procentowa struktura upraw w gospodarstwach modelowych

Model	Wskaźnik w stosunku do	Zboża	Ziemniaki	Rzepak	Buraki pastewne	Koniczyna	Poplon	Trwale użytki zielone	Główna powierzchnia paszowa	
									%	ha/1 SD
I	gruntów orných	33,3	5,1	10,1	4,6	46,9	10,3	—	51,5	
	użytków rolných	21,7	3,3	6,5	3,0	30,5	6,7	35,0	68,5	0,68
II	gruntów orných	43,0	2,0	10,0	6,0	39,0	6,7	—	45,0	
	użytków rolných	21,5	1,0	5,0	3,0	19,5	3,3	50,0	72,5	0,72
III	gruntów orných	38,6	6,7	13,1	11,2	30,4	6,7	—	41,6	
	użytków rolných	19,3	3,3	6,6	5,6	15,2	3,3	50,0	70,8	0,72

Tabela 2

Produkcja końcowa brutto w gospodarstwach modelowych

Model	W jednostkach zbożowych										
	Zboża q	Ziemniaki q	Rzepak q	Mleko hl	Żywiec q	Cielęta szt.	Jałówki cielne szt.	roślinna	zwierzęca	ogółem	na 1 ha użytków rolných
I	98	100	20	450	18,0	12,75	—	163	364	527	35
II	97	30	15	450	18,0	12,75	—	134	364	498	33
III	87	100	30	—	10,3	—	9,0	152	305	457	30

U w a g a: Produkcja końcowa roślinna jest równa globalnej, ponieważ zakup nasion wliczono do kosztów specjalnych.

Mleczność krów w modelach I i II kształtują się około 3000 l rocznie, odchów cieląt netto 0,85 sztuk od 1 krowy, a brakowanie krów 20% stanu. W modelu III gospodarstwo zakupuje rocznie 13 cieląt siedmiodniowych, w drodze selekcji eliminuje w roku wychowu 4 sztuki, które sprzedaje na rzeź, a do odchowu odstepuje rocznie 9 jałówek wysokocielnych.

Wszystkie ceny przyjęto w wysokości podanej w obowiązujących cennikach, oprócz ceny cieląt i jałówek cielnych. Ustalono je w wysokości przyjętej w wolnym handlu między rolnikami, tzn. cielęta po 40 zł za 1 kg, czyli 1600 zł za 1 sztukę i jałówki na ocieleniu po 22 000 zł.

W tabeli 1 przedstawiona jest struktura zasiewów oraz powierzchnia główna paszowa na 1 sztukę dużą bydła. W tabelach 2 i 3 podano wyniki uzyskane przez gospodarstwa; w tabeli 2 — produkcję końcową brutto, w tabeli 3 — dochód specjalny.

Wyniki badań stwierdzają możliwość osiągnięcia dobrych rezultatów produkcyjnych. Rezultaty finansowe również są na dobrym poziomie, gdyż po sprowadzeniu dochodu specjalnego do dochodu rolniczego jest on niższy od specjalnego, lecz wynosi po około 40 000 zł w modelach I i II, około 30 000 zł w modelu III.

Przy poziomie zatrudnienia 2,5 osoby w okresie szczytowego zapotrzebowania robocizny, dzień pracy w modelu I wynosi 9 godz. w II — 8 godz, a w III — 7 godzin. Należy tu nadmienić, że gospodarstwa dysponują własnymi maszynami i ciągnikami i nie wynajmują ludzi do pracy obsługujących ten sprzęt.

Bilans pracy wskazuje na możliwość zwiększenia dochodowości przez wprowadzenie produkcji trzody chlewnej lub drobiu w oparciu o pasze kupne. Wydaje się szczególnie godne polecenia prowadzenie tej ostatniej produkcji, tzn. fermy drobiu, tradycyjnie akceptowanej przez kobiety.

Tabela 3

Dochód specjalny z produkcji w gospodarstwach modelowych

Model	Produkcja roślinna		Produkcja zwierzęca		Ogółem	
	zł	zł/ha zasiewów produkcji towarowej	zł	zł/ha głównej powierzchni paszowej	zł	zł/ha użytków rolnych
I	32 160	6 755	114 700	11 168	146 860	9 790
II	26 880	6 524	124 300	11 424	151 180	10 079
III	31 350	7 158	100 940	9 505	132 290	8 819

В. Свидзиньски

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ЖИВОТНОВОДСТВА В ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ХОЗЯЙСТВАХ В СУДЕТАХ

Резюме

Хозяйства меньше 7 га составляют около 74% общего количества и занимают около 40% сельскохозяйственных угодий в судетском горном районе. Кажется, что оптимальными в данных условиях являются только хозяйства по поверхности, больше 10 га, значит такие, в которых постоянно работает два человека, кроме домашней хозяйки.

Основные материалы к настоящему докладу и конструкция представляемых в нём модельных хозяйств были взяты из анкет собранных в 1973 году в 40 судетских хозяйствах. Кроме того принято положение, что:

— постоянные лугопастбищные угодья должны всецело использоваться в хозяйствах для кормов,

— в возделываемых культурах на пахотных землях главное участие должны иметь растения, которые предназначаются на корма,

— выращивание скота является отраслью базирующей на использовании товарных продуктов и закупаемых кормах,

— тяговая сила исключительно механическая.

Принято, что каждое из медельных хозяйств обладает одинаковой поверхностью, т.е. 15 га, из чего на луга и пастбища приходится в I модели — 35%, а в моделях II и III — 50% поверхности. Принимается, что в I и II моделях имеет место только выращивание скота, с поголовьем 100 штук/100 га сельскохозяйственных угодий. В III модели поголовье скота представляет тоже 100 штук больших на 100 га, но охватывает в годичном обороте 9 нетелей, 10 телиц 12-18 мес., 11 телиц 6-12 м., 13-меньше 6 месяцев. Результаты исследований разрешают констатировать, что существуют возможности добиться хороших производственных результатов (табл. 2), как и финансовых (табл. 3) во всех модельных хозяйствах.

W. Świdziński

PROBLEMS OF ORGANIZING ANIMAL PRODUCTION IN PRIVATE FARMS OF THE SUDETY MTS.

Summary

Farms with superficies less than 7 hectares constitute about 74% of the whole farm number and occupp about 40% of the agricultural land in the mountain region of the Sudetes. It seems that in the given conditions optimum farm size should be at least 10 ha, that is a farm in which two persons work constantly besides the housewife.

The basic materials for the present paper and those necessary for the construction of model farms shown there, were taken from questionnaires collected in 1973 in 40 farms of the Sudety Mts. Moreover, following assumptions were made:

- a) durable grassland must be completely utilized for fodder in the farm,
- b) in the arable areas the chief proportion should be taken by fodder plants,
- c) rearing pigs is a branch of processing based on use of marketable and bought fodder,
- d) tractive force in exclusively mechanical.

The author assumed that each of the farm models is of the same size i.e. 15 ha, of which in model I there is 35% of durable grassland, and in models II and III there are 50% of the latter. He assumed that in models I and II there is only rearing cows at a rate of 100 heads per 100 ha of agricultural land. In model III the stock is also 100 adult heads per 100 ha of agricultural land but in the yearly turnover it comprises 9 heifers in calf, 10 heifers aged 12-13 months, 11 heifers aged 6-12 months, and 13 aged less than 6 months. The results of investigations allow to ascertain a possibility of attaining good productive results (Table 2) and financial results (Table 3) in all farm models.